

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 58

(2001-2002)

Om lov om endringer i straffeloven og
politiloven (tiltak mot ulovlig bruk av
kniv og skytevåpen)

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 22. mars 2002,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Departementet foreslår i proposisjonen flere lovendringer for å bekjempe ulovlig bruk av våpen.

For det første fremmes det forslag til endringer i politiloven for å utvide adgangen til visitasjon etter våpen. Departementet foreslår en ny § 7 a, som skal videreføre den midlertidige bestemmelsen i politiloven § 10 a om visitasjon av personer. Forslaget til § 7 a gir på nærmere vilkår politiet adgang til å visitere personer og kjøretøy på utsatte steder og til tider hvor det erfaringsmessig er fare for konflikter som kan medføre bruk av våpen. Politiloven § 10 a foreslås opphevet.

Videre foreslås det å presisere politiloven § 7 annet ledd, slik at det uttrykkelig fremgår at politiet også har adgang til visitere personer og kjøretøy som ledd i håndhevelsen av den offentlige ro og orden.

For det andre foreslår departementet endringer i straffeloven. Strafferammen i henholdsvis straffeloven § 352 a og § 385 foreslås økt fra bøter eller fengsel inntil 3 måneder til bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler. Straffeloven § 352 a rammer den som bærer kniv på offentlig sted, mens § 385 rammer den som griper til kniv under slagsmål. Økt strafferamme vil gi mulighet til å pågripe og eventuelt varetektsfengsle den som overtrer et av straffebudene.

Departementet foreslår også å endre straffeloven § 161 om ulovlig anskaffelse av sprengstoff mv. til også å omfatte skytevåpen og ammunisjon. Den som anskaffer, tilvirker eller oppbevarer skytevåpen eller ammunisjon i den hensikt å begå en forbrytelse, kan i så fall straffes med fengsel inntil 6 år, og under særdeles skjerpende omstendigheter med fengsel inntil 10 år. Forslaget har også prosessuelle virkninger, blant annet vil det bli adgang til teknisk sporing, dvs. adgang til å plassere peileutstyr på gjenstander for å følge våpnene.

Forslagene må ses i sammenheng med forslagene om lovtiltak mot terrorisme, som vil bli fremmet i en egen proposisjon våren 2002. Forslagene må også ses i sammenheng med at Kongen i statsråd 6. juli 2001 oppnevnte et utvalg for å gjennomgå de gjeldende reglene om hvilke metoder politiet kan benytte i sin forebyggende virksomhet, og vurdere om det er behov for en nærmere lovregulering. Dette utvalget vil på mer generell basis vurdere hvilke metoder politiet skal kunne ta i bruk for å forebygge kriminalitet.

2 Bakgrunnen for lovforslagene

2.1 Hyppigere ulovlig bruk av våpen

I de senere årene har voldskriminaliteten i større grad enn tidligere blitt preget av våpenbruk, og særlig bruk av kniv. Dette gjelder både det å bære, true med og bruke kniv i forbindelse med legemskrenkninger. Kriminalstatistikken for 1997-2001 viser at trusler med kniv og grov legemsbeskadigelse med kniv er de to formene for kriminalitet som har økt mest i denne perioden. Bruk av og trusler med skytevåpen er også et stort problem. For å stoppe denne utviklingen må samfunnet i enda sterkere grad reagere overfor slik kriminalitet, og politiet må gis effektive virkemidler til å forebygge og etterforske lovbruddene.

Forslagene i proposisjonen er ledd i oppfølgingen av Sem-erklæringen, der det fremgår at samarbeidsregjeringen vil fremme tiltak for å motvirke blind vold, ran osv. som begås av barn og unge, spesielt i storbyene og av ulike gjenger, og gjennomgå straffenivået i ulike typer saker for å få bedre samsvar mellom forbrytelse og straffenivå.

2.2 Nærmere om bakgrunnen for forslagene om endringer i politiloven

2.2.1 Innledning

Straffeloven § 352 a forbyr å bære kniv eller lignende skarpt redskap på offentlig sted. Etter våpenloven § 27 b annet ledd er det forbudt å ha med skytevåpen mv. på offentlig sted uten aktverdig grunn. Til bestemmelsen i straffeloven § 352 a og våpenloven § 27 b annet ledd (før endringen i 2000) uttalte riksadvokaten i brev til departementet 1. juli 1998 bl.a.:

«Effektiviteten av slike forbud henger sammen med hvordan mulige gjerningsmenn vurderer oppdagelsesrisikoen og derigjennom sannsynligheten for å bli straffet og få inndratt våpenet. Dette gjør seg ikke minst gjeldende overfor den del av befolkningen hvor mulige gjerningsmenn mest sannsynlig er å finne: Unge menn i en livssituasjon med dårlig sosial kontroll. Slik reglene er i dag, må det konstateres at oppdagelsesrisikoen stort sett er knyttet til at våpenet finnes i forbindelse med ransaking eller inkvirering på annet grunnlag. Det ville representere en betydelig forbedring og effektivisering om politiet i større grad fikk hjemmel til å kontrollere om personer som oppholder seg på offentlig sted, bærer med seg stikkvåpen eller skytevåpen.»

Stortinget vedtok sommeren 1999 en midlertidig § 10 a i politiloven, som på nærmere vilkår gir politiet adgang til å visitere personer på offentlige steder. Bestemmelsen trådte i kraft 1. september 1999 og gjelder i 3 år fra ikrafttredelsestidspunktet. Da bestemmelsen ble vedtatt, ble det forutsatt at den skulle evalueres etter at den hadde virket noen tid. Ved iverksettelsen ble politimestrene oppfordret til å bruke hjemmelen i situasjoner der vilkårene for visitasjon er oppfylt, typisk i storbyene.

I februar 2001 ble det holdt et møte ved Oslo politidistrikt der statsministeren, justisministeren og ledelsen ved politidistriktet var til stede. Oslo politidistrikt pekte på at politiet har behov for en noe utvidet adgang til å visitere eller ransake personer, biler, husrom og andre rom for å lete etter våpen. Bakgrunnen var gatebandenes oppgjør, deres måte å skaffe våpen på og politiets begrensede muligheter til effektivt å finne våpnene. Oslo politidistrikts erfaring var at bandemedlemmene i hovedsak ikke selv bærer våpen på seg, men at våpnene oppbevares av andre personer tilknyttet disse miljøene, som ofte ikke er tidligere straffet. Våpnene oppbevares gjerne i biler, leiligheter eller garasjer, på utesteder eller i butikker mv. Ved akutte eller planlagte hendelser hvor våpnene skal benyttes, gis det melding via mobiltelefon om tid og sted for avlevering av våpnene. Våpnene bringes deretter til og fordeles blant bandemedlemmene.

Også Politidirektoratet så klart behovet for å finne frem til effektive ordninger som gjør det mulig å beslaglegge ulovlige våpen i de tunge kriminelle miljøene. Etter direktoratets oppfatning ville det imidlertid være riktig å se forslaget fra Oslo politidistrikt i sammenheng med evalueringen av den midlertidige bestemmelsen i politiloven § 10 a.

Departementet sluttet seg til dette, og ba en arbeidsgruppe vurdere forslaget fra Oslo politidistrikt i lys av Politidirektoratets evaluering av politiloven § 10 a.

2.2.2 Arbeidsgruppens oppnevning og mandat

Justisdepartementet oppnevnte i brev 3. august 2001 en arbeidsgruppe til å vurdere politiets behov for utvidet adgang til visitasjon av kjøretøyer på offentlig sted. Arbeidsgruppen fikk slik sammensetning:

- Politimester Stein Ulrich, Follo politidistrikt (leder)
- Statsadvokat Anne Grøstad, Riksadvokatembetet
- Politiinspektør Annicken Iversen, Politidirektoratet
- Visepolitimester Roger Andresen, Oslo politidistrikt
- Politimester Ragnar Auglend, Sarpsborg politidistrikt
- Politispesialist Målfrid Høivik, Politiets fellesforbund
- Underdirektør Magne Svor, Justisdepartementet, Politiavdelingen (sekretær)

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat:

«Arbeidsgruppen skal i lys av kriminalitetsutviklingen og innen 01.10.2001 utarbeide rapport som vurderer politiets behov for utvidet adgang til visitasjon av kjøretøyer på offentlig sted for å avdekke ulovlige våpen. Ved vurderingen av behovet skal det også ses hen til Politidirektoratets konklusjoner i forbindelse med evalueringen av politiloven § 10 a.

Dersom konklusjonen er at det bør foretas lovendringer, eventuelt gis en ny lovhjemmel, skal arbeidsgruppen utarbeide utkast til lovtekst. Utredningen bør videre inneholde kriterier for anvendelsen av bestemmelsen og angi hvor beslutningskompetansen bør ligge, samt redegjøre for forholdet til EMK.

Arbeidsgruppen skal i sitt arbeid ha nødvendig kontakt med utvalget som ble oppnevnt i statsråd 06.07.2001 for å gjennomgå gjeldende

regler for hvilke metoder politiet kan benytte i sin forebyggende virksomhet og vurdere om det er behov for en nærmere lovregulering.

Rapporten skal også vurdere de økonomiske og administrative konsekvenser av arbeidsgruppens forslag.»

2.2.3 Arbeidsgruppens rapport

Arbeidsgruppen la frem sin enstemmige rapport om visitasjon etter våpen for departementet 27. september 2001. Som ledd i sin vurdering av kriminalitetsutviklingen uttaler arbeidsgruppen blant annet:

«Et fremtredende trekk i denne utviklingen er fremveksten av kriminelle ungdomsbander, der medlemmene ofte har innvandrerbakgrunn. Ungdomsbandene forvolder uro og betydelige ordensmessige problemer. De utøver et mangfold av kriminelle handlinger - ofte voldshandlinger. De preges av høy mobilitet og har en relativt fast struktur. Bandene har god tilgang til våpen av alle typer, som blant annet finnes i biler som kan betraktes som mobile lagre.»

Videre uttales:

«Demonstrasjoner og andre offentlige arrangementer har i blant ført til ordensmessige problemer. Dette kan føres tilbake til 60-tallet med voldelige demonstrasjoner, ruteknusing, etablering av lenkegjenger m.v. I den senere tid har vi vært vitne til voldsomme opptøyer i utlandet i forbindelse med politiske arrangementer, der det deltar utenlandske statsledere m.v., jfr. opptøyene i Seattle, Genova, København og Göteborg. Det er også klare holdepunkter for å fastslå at ellers fredelige demonstrasjoner og markeringer av og til infiltreres av voldelige anarkistiske eller anti-rasistiske organisasjoner slik at de utvikler seg til masseopptøyer. Man må være forberedt på at slike opptøyer også vil kunne finne sted i Norge under liknende begivenheter.

Avslutningsvis er det grunn til å nevne utviklingen innen internasjonal terrorisme. Her er det tilstrekkelig å vise til angrepene i USA 11. september 2001 som har ført til skjerpet terrorberedskap i store deler av verden. I Norge har handlingene blant annet ført til skjerpet kontroll ved enkelte ambassader og ved lufthavnene. Også under slike forhold vil det kunne ha avgjørende betydning at politiet i forebyggende hensikt har adgang til å visiterer kjøretøy for å avdekke våpen eller eksplosiver.»

Arbeidsgruppen foreslår at politiloven § 7 annet ledd endres slik at den uttrykkelig gir hjemmel for visitasjon av person og kjøretøy.

Arbeidsgruppen foreslår også at overskriften i § 10 endres til «Sikkerhetsvisitasjon m.v.» Formålet med endringen er å synliggjøre at det her er snakk om et etterfølgende inngrep som en oppfølging av et tidligere gjennomført inngrep, og at formålet enten er å bringe vedkommendes identitet på det rene eller å frata ham våpen eller andre farlige gjenstander.

Arbeidsgruppen har videre foreslått at politiloven § 10 a om hjemmel for planlagt visitasjon av person og kjøretøy videreføres i en noe endret form i en ny bestemmelse i politiloven § 7 a. Nåværende § 10 a er foreslått opphevet.

Ettersom utvalget som skulle gjennomgå reglene for hvilke metoder politiet kan benytte i sin forebyggende virksomhet, ikke kom i gang med sitt arbeid innen utløpet av arbeidsgruppens frist for å avgi rapport, er det opplyst

i rapporten at det ikke har vært slik kontakt med dette utvalget som forutsatt i mandatet.

Rapporten fra arbeidsgruppen er forelagt utvalget til orientering og for eventuelle merknader.

2.2.4 Høringen

Justisdepartementet sendte 23. oktober 2001 rapporten fra arbeidsgruppen på høring til følgende adressater:

- Departementene
- Høyesterett
- Lagmannsrettene
- Bergen byrett
- Oslo byrett
- Stavanger byrett
- Trondheim byrett
- Riksadvokaten
- Statsadvokatene
- Politidirektoratet
- Regjeringsadvokaten
- Datatilsynet
- Stortingets ombudsmann for forvaltningen
- Barneombudet
- Likestillingsombudet
- Alternativ til vold
- Amnesty International (norsk avdeling)
- Antirasistisk senter
- Den norske Advokatforening
- Den norske Dommerforening
- Det juridiske fakultet, Bergen
- Det juridiske fakultet, Oslo
- Det kriminalitetsforebyggende råd
- Forsvarergruppen
- Institutt for menneskerettigheter
- Institutt for rettsvitenskap, Tromsø
- Juss-Buss
- Jussformidlingen i Bergen
- Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter (KIM)
- Kontoret for fri rettshjelp
- Norges Automobilforbund
- Norges Juristforbund
- Norges Lensmannslag
- Norges Taxiforbund
- Norsk forening for kriminalreform (KROM)
- Norsk organisasjon for asylsøkere
- Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)
- Politiembetsmennesenes landsforening
- Politiets Fellesforbund
- Rettspolitisk forening
- Senter mot etnisk diskriminering
- Ungdom mot vold

Høringsfristen var satt til 20. desember 2001. Følgende høringsinstanser har hatt realitetsmerknader til rapporten:

- Barne- og familiedepartementet
- Finansdepartementet
- Riksadvokaten
- Politidirektoratet
- Regjeringsadvokaten
- Datatilsynet
- Barneombudet
- Den norske Advokatforening
- Forsvarergruppen
- Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter (KIM)
- Norges Juristforbund
- Norges Taxiforbund
- Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)
- Politiembetsmennesenes landsforening
- Politiets Fellesforbund

Følgende høringsinstanser har gitt uttrykk for at de ikke har noen merknader til rapporten:

- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
- Kommunal- og regionaldepartementet
- Landbruksdepartementet
- Miljøverndepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet
- Sosial- og helsedepartementet
- Utenriksdepartementet
- Høyesterett
- Borgarting lagmannsrett
- Hordaland statsadvokatembeter
- Likestillingsombudet
- Det juridiske fakultet, Bergen
- Det juridiske fakultet, Oslo
- Norges Automobilforbund
- Senter mot etnisk diskriminering

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg, er i overveiende grad positive til lovforslagene. Det nærmere innholdet i høringsuttalelsene blir behandlet senere i proposisjonen, i tilknytning til de enkelte punktene i lovforslagene.

2.3 Bakgrunnen for forslaget om å endre straffeloven § 352 a, § 385 og § 161

2.3.1 Tidligere vurderinger av behovet for lovendring

I 1998 ble det gjort straffbart uten aktverdig grunn å bære skytevåpen på offentlig sted, selv om våpenet er lovlig ervervet, registrert og uladd, jf. våpenloven § 27 b annet ledd. For å gi den nødvendige signaleffekt og preventive virkning, ble strafferammen satt til bøter eller fengsel i inntil to år, jf. våpenloven § 33 første ledd annet punktum. Daværende justisminister Hanne Harlem uttalte i Stortingets spørretime 7. februar 2001, at det ville være aktuelt å vur-

dere om strafferammen i §§ 352 a og 385 bør heves. I Innst. S. nr. 186 (2000-2001) ba justiskomiteen regjeringen om å vurdere om strafferammen for å bære kniv på offentlig sted burde heves.

Endring av lovgivningen om knivbruk ble også foreslått av Jan Simonsen i Dok. nr. 8: 48 (2001-2002), jf. nærmere om dette nedenfor.

2.3.2 Høringsnotatet 20. desember 2001

Departementet sendte 20. desember 2001 på høring forslag om ulike lovtiltak mot terrorisme. Høringsnotatet inneholdt blant annet forslag om å heve strafferammen i henholdsvis straffeloven § 352 a og § 385 fra bøter eller fengsel inntil 3 måneder til bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler. Departementet foreslo dessuten å utvide straffeloven § 161 til også å omfatte befatning med skytevåpen og ammunisjon.

2.3.3 Høringen

Høringsnotatet ble sendt til følgende adressater:

- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Finansdepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Kommunal- og regionaldepartementet
- Kulturdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Sosial- og helsedepartementet
- Utenriksdepartementet
- Høyesterett
- Lagmannsrettene
- Tingrettene i Oslo, Bergen og Trondheim
- Generaladvokaten
- Forsvarets overkommando
- Riksadvokaten
- Statsadvokatene
- Regjeringsadvokaten
- Politidirektoratet (POD)
- Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (ØKOKRIM)
- Politimetodeutvalget
- Straffelovkommisjonen
- Stortingets kontrollutvalg for etterretnings, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)
- Kontrollutvalget for kommunikasjonsavlytting
- Utvalget som skal utrede nye regler om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet mv. (Lund-utvalget)
- Banklovkommisjonen
- Bergen Forsvarerforening
- Datatilsynet
- Den Norske Advokatforening
- Den norske Dommerforening
- De juridiske fakultetene i Oslo, Bergen og Tromsø
- Finansnæringens hovedorganisasjon

- Forsvarergruppen av 1977
- Kredittilsynet
- Landsorganisasjonen i Norge (LO)
- Norges Juristforbund
- Norsk forening for kriminalreform (KROM)
- Norsk Utenrikspolitisk Institutt
- Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
- Politiembetsmennesenes Landsforening
- Politiets Fellesforbund
- Sparebankforeningen i Norge
- Amnesty International Norge
- Den norske Helsingforskomité
- Institutt for menneskerettigheter, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Rettspolitisk forening

Høringsfristen var 15. februar 2002. Følgende instanser har kommet med merknader til høringsnotatet:

- Finansdepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet
- Lagmannsrettene
- Oslo tingrett
- Trondheim tingrett
- Generaladvokaten
- Riksadvokaten
- Hedmark og Oppland statsadvokatembeter
- Oslo statsadvokatembeter
- Politidirektoratet (POD)
- Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (ØKOKRIM)
- Utvalget som skal utrede nye regler om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet mv. (Lund-utvalget)
- Datatilsynet
- Den Norske Advokatforening
- Den norske Dommerforening
- Finansnæringens hovedorganisasjon
- Kredittilsynet
- Norsk forening for kriminalreform (KROM)
- Politiembetsmennesenes Landsforening
- Politiets Fellesforbund
- Sparebankforeningen i Norge
- Amnesty International Norge (Amnesty)
- Institutt for menneskerettigheter, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Rettspolitisk forening

Etter foreleggelse fra Finansdepartementet, har også Toll- og avgiftsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå (SSB) og Norges Bank avgitt høringsuttalelser.

I tillegg har professor dr. juris Erling Johannes Husabø ved det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, avgitt uttalelse. Departementet har også motatt høringsuttalelse fra Rød Valgallianse.

Følgende instanser har gitt uttrykk for at de ikke har noen merknader til høringsnotatet:

- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Sosial- og helsedepartementet
- Regjeringsadvokaten
- Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)
- Skattedirektoratet

Landsforeningen i Norge (LO) uttrykker generell støtte til forslagene, men uttaler seg ikke om de konkrete forslagene i høringsnotatet.

Innholdet i høringsuttalelsene blir behandlet senere i proposisjonen, i tilknytning til de enkelte punktene i lovforslagene.

3 Behovet for å videreføre reglene om visitasjon i politiloven § 10 a

3.1 Gjeldende rett

Politiet har hjemmel til tvangsinngrep både etter straffeprosessloven og etter politiloven. Straffeprosessloven hjemler anvendelse av tvangsmidler som ledd i straffeforfølgning. Dette forutsetter skjellig grunn til mistanke om at en straffbar handling har funnet sted. Politiloven på sin side hjemler inngrep for å forebygge lovbrudd. Etter politiloven kan politiet treffe nødvendige tiltak for å opprettholde den offentlige ro og orden og for å hindre lovbrudd, jf. bl.a. §§ 7, 8, 10 og 10 a.

I 1998 ble våpenloven endret slik at det også ble gjort straffbart uten aktverdig grunn å bære skytevåpen på offentlig sted, selv om våpenet er lovlig ervervet, registrert og uladd, jf. § 27 b annet ledd. Denne lovendringen gjør reglene om visitasjon enda viktigere.

Om gjeldende rett før innføringen av den midlertidige bestemmelsen i politiloven § 10 a, vises til Ot.prp. nr. 79 (1998-99) og Innst. O. nr. 97 (1998-99). Arbeidsgruppen utdyper i sin rapport hvilke muligheter gjeldende rett gir politiet til å avdekke ulovlige våpen, og uttaler følgende om ransaking i medhold av reglene i straffeprosessloven:

«Straffeprosesslovens fjerde del inneholder formelle og materielle regler om straffeprosessuelle tvangsmidler, d.v.s. tvangsmidler som benyttes i forbindelse med etterforskning av en straffesak.

Reglene i straffeprosessloven kap. 15 omfatter både ransaking av person og bolig m.v. som ledd i etterforskningen av en straffesak. Ved ransaking vil den mistenkte få stilling som siktet i saken, jfr. straffeprosessloven § 82. Loven åpner også for ransaking av eller hos andre enn den som er mistenkt.

Etter straffeprosessloven § 195 første ledd kan det foretas ransaking av person som med skjellig grunn kan mistenkes for en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff, og det er grunn til å tro at ransakingen kan føre til oppdagelse av bevis eller ting som kan beslaglegges. Med skjellig grunn til mistanke menes at det må foreligge objektive holdepunkter for mistanken. Det kreves at det er mer sannsynlig at den mistenkte har begått den handlingen saken gjelder enn at han ikke har det.

Under samme forutsetninger kan det foretas ransaking av hans bolig, rom eller oppbevaringssted for å sette i verk pågripelse eller for å søke etter bevis som kan beslaglegges, jfr. straffeprosessloven § 192 første ledd. Ransaking av kjøretøy, faller inn under begrepet «oppbevaringssted».

Av andre enn mistenkte kan det foretas personlig ransaking når mistanken gjelder en straffbar handling som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 måneder og særlige omstendigheter taler for å foreta slik ransaking, jfr. straffeprosessloven § 195 andre ledd. Det kreves særdeles tungtveiende grunner til å gjennomføre personlig ransaking av en ikke-mistenkt person.

Ransaking hos andre kan etter straffeprosessloven § 192 andre ledd foretas dersom det er skjellig grunn til mistanke om at det er begått en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff. Bestemmelsen krever ikke at mistanken skal være rettet mot en konkret person. Her er det imidlertid tilleggsvilkår om at handlingen enten er foretatt eller mistenkte pågrepet i boligen m.v., at mistenkte har vært der under forfølgning på ferske spor eller at det for øvrig er grunn til å tro at mistenkte kan pågripes der eller det der kan finnes bevis eller ting som kan beslaglegges.»

Om visitasjon etter politiloven uttaler arbeidsgruppen blant annet:

«Før politiloven av 1995 var politiets fullmakter utenom straffeprosessloven, hjemlet i den såkalte «Generalfullmakten». Generalfullmakten ga uttrykk for politiets kompetanse til å gripe inn med de midler som var nødvendige og hensiktsmessige for å opprettholde den offentlige ro og orden og for å forebygge og stanse lovbrudd m.v. Visitasjon, som ordensmessig virkemiddel, ble foretatt med hjemmel i generalfullmakten.

Denne tidligere sedvanebestemte fullmakten ble i det alt vesentlige lovfestet i lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53 § 7. Bestemmelsen innebar verken noen innskrenkning eller utvidelse av politiets myndighet.

Inngrep etter politiloven har et annet formål enn de straffeprosessuelle inngrep. Tvangsmidlene i medhold av straffeprosessloven har strafforfølgningen som formål, mens inngrep etter politiloven § 7 primært skal være forebyggende. Bestemmelsen er i dag et viktig grunnlag for politiets daglige tjeneste for å opprettholde ro og orden.

Etter § 7 første ledd kan politiet gripe inn for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser, for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet eller for å avverge eller stanse lovbrudd.

Politiet kan både gripe inn for å stanse en aktuell og pågående ordensforstyrrelse og for å hindre eller avverge en slik krenkelse. Når det gjelder rent forebyggende inngrep, kreves at omstendighetene gir «grunn til frykt» for forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller det er nødvendig for å avverge eller stanse straffbare handlinger.

Som hovedregel må risikoen være konkret og nærliggende. Det er imidlertid ikke et krav at risikoen er overhengende eller umiddelbart forestående. Det vil alltid være en viss dynamikk i situasjonene og det bør være en tilsvarende dynamikk i lovverket. Men jo lenger man kommer inn i en forberedelsesfase, dess vanskeligere er det å anvende § 7 som hjemmel for inngrepet.

Hvis det eksempelvis er noe konkret som tilsier at en persons tilstedeværelse kan skape en nærliggende risiko for etterfølgende tumult og bråk, kan vedkommende avvises, bortvises eller fjernes, eventuelt forbys opphold. For øvrig er det ikke tilstrekkelig med fare for en hvilken som helst krenkelse. Ved forebyggende inngrep bør det foreligge fare for en vesentlig forstyrrelse av den alminnelige ro og orden. (Se nærmere omtale i Auglend, Mæland, Røsandhaug: Politirett side 401).

Politiet kan også gripe inn for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet når vilkårene for dette er til stede. Slike sikkerhetstrusler kan f.eks. referere seg til personens adferd eller fra farlige gjenstander personen kan være i besittelse av. Ved inngrep for å ivareta enkeltpersoners sikkerhet må det også stilles nærmere krav til de faresituasjonene som kan utløse inngrep. De faresituasjoner som kan

hjemle inngrep for å beskytte den alminnelige sikkerhet, herunder allmennhetens behov for å kunne ferdes trygt på offentlig sted, vil som regel være knyttet til steder som er sterkt beferdet eller der det er større ansamlinger av mennesker.

I politiloven § 7 andre ledd er angitt hvilke inngrep politiet kan benytte seg av. Her kan politiet bl.a. regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring, avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer, påby virksomhet stanset eller endret, ta seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder evakuert. Det må antas at visitasjon av person og kjøretøy, som et selvstendig virkemiddel, allerede er hjemlet innenfor dagens § 7 i politiloven. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig klargjort i loven. Arbeidsgruppen vil derfor foreslå en slik klargjøring i § 7, jfr. punkt 8.2. nedenfor. Oppregningen i § 7 andre ledd er ikke uttømmende, noe som fremgår av ordene «blant annet». De angitte tiltakene vil imidlertid kunne trekke opp yttergrensen for hva slags tiltak som kan iverksettes. Visitasjon vil som regel fremstå som et mindre inngripende tiltak enn for eksempel fjerning eller anholdelse.

Politoloven § 8 gir politiet adgang til å innbringe den som på offentlig sted forstyrrer ro og orden eller den lovlige ferdsel, den som ikke etterkommer pålegg fra politiet om å fjerne seg fra offentlig sted, når omstendighetene gir skjellig grunn til å frykte for forstyrrelse av den alminnelige ro og orden eller den lovlige ferdsel, den som ikke oppgir navn, fødselsdato, fødselsår, stilling bopel når politiet forlanger det, eller som gir opplysninger herom som det er grunn til å tvile på riktigheten av eller den som treffes på eller ved et sted der det må antas å være begått en forbrytelse umiddelbart forut. Ingen må holdes tilbake lenger enn nødvendig etter § 8, og ikke ut over 4 timer.

Visitasjon etter politiloven § 10 er ikke et selvstendig ordensmessig virkemiddel. Her er det tale om aksessorisk visitasjon, det vil si visitasjon som følger etter at politiet har foretatt et annet ordensmessig inngrep, f.eks. innbringelse.

Politiet kan i medhold av politiloven § 10 annet ledd visiterer enhver som fjernes, anholdes eller innbringes, jf. §§ 7-9. Dette for å søke etter våpen eller andre farlige gjenstander. Undersøkelser med dette formål kalles sikkerhetsvisitasjon. Bestemmelsen svarer i så måte til straffeprosessloven § 178 og har samme formål som denne. Politiloven § 10 hjemler også visitasjon i den hensikt å bringe en persons identitet på det rene, jf. første ledd. Videre kan personer som settes i arrest, fratras alle gjenstander som er egnet til skade vedkommende selv eller andre, jf. tredje ledd. I de tilfellene en person blir fjernet eller anholdt i medhold av politiloven § 7 eller innbrakt i medhold av § 8 vil politiet m.a.o. ha hjemmel for visitasjon i politiloven § 10 annet ledd.

Ved midlertidig endring av politiloven 16. juli 1999 nr. 65, ble det gitt en utvidet adgang til visitasjon etter våpen. Endringen går ut på at visitasjon av person skal kunne foretas på offentlig sted, i situasjoner eller på steder hvor vold erfaringsmessig lett utøves, når det er grunn til å undersøke om personen er i besittelse av våpen.

Visitasjon etter denne bestemmelsen skal normalt foretas som planlagte tiltak rettet mot utsatte steder og til tider hvor det erfaringsmessig er fare for at konflikter som kan medføre bruk av våpen kan oppstå. Adgangen er begrenset til å gjelde offentlig sted og det ligger en ytterligere begrensning i at visitasjon kun kan skje i situasjoner og på steder hvor vold erfaringsmessig lett utøves.

Det fremgår av bestemmelsen at begrepet «våpen» omfatter både skytevåpen og våpen som det er forbudt å inneha etter våpenlovgivnin-

gen, i tillegg til kniv eller annet lignende skarpt redskap som er forbudt å bære etter straffeloven § 352a og farlige gjenstander som kan tas i forvaring i medhold av politiloven § 7.

Det er fastsatt at visitasjonen fortrinnsvis skal foretas ved hjelp av teknisk hjelpemiddel, men at ordinær visitasjon kan finne sted dersom undersøkelsen gir skjellig grunn til å anta at personen bærer våpen.

Det er i bestemmelsens tredje ledd fastsatt formelle regler for gjennomføring av visitasjonen.»

3.2 Kort om tilsvarende regler i Danmark og Sverige

En fremstilling av nordisk rett er gitt i Ot.prp. nr. 79 (1998-99) i forbindelse med lov om midlertidig endring i politiloven (utvidet adgang til visitasjon). Som en oversikt over rettstilstanden i Danmark uttaler arbeidsgruppen blant annet:

«Det fremgår av den danske retsplejeloven at «legemsbesiktigelse» som hovedregel bare kan foretas mot en siktet når det er rimelig grunn til å mistenke vedkommende for et lovbrudd som er undergitt offentlig påtale og inngrepet må antas å være av vesentlig betydning for etterforskningen. Legemsbesiktigelse besluttet av politiet. I brev fra Justitsministeriet, Civil- og Politiafdelingen 19. september 2001 til arbeidsgruppen heter det:

«Udgangspunktet er, at der skal være en rimelig grund til at mistænke ejeren/brugeren af køretøjet for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og hvor ransagningen må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, jf. retsplejelovens § 794 stk.1.

Der findes ikke særregler om en særlig lempelig adgang til at foretage ransagning med henblik på at søge efter våben, og der er ikke umiddelbart planer om sådanne regler i den kommende politilov, der for tiden er under udarbejdelse.»

I brevet vises det videre til en kjennelse fra Østre Landsret 23. april 1996, hvor det fremgår hvordan mistankekravet er vurdert i en konkret sak under særlige omstendigheter (den såkalte «rocker-krig»). Selv om det her er snakk om ransaking etter retsplejeloven, er avgjørelsen av interesse idet den utvider mistankekravet til å omfatte en større personkrets, selv om det ikke foreligger en konkret mistanke mot hver enkelt person i kretsen. Fra kjennelsen gjengis:

«Selv om der ikke i forhold til hver enkelt af de personer, som politiet har bragt til standsning og sigtet for overtrædelse af våbenloven og derefter visiteret, har foreligget en konkret mistanke om, at netop denne person var i besiddelse af våben, findes så vel personer, som er kendt af politiet som tilhørende en af de rivaliserende rockerbander eller deres støttegrupper som personer, der åbenlyst efter påklædning og rygmærker fremtræder som tilhørende dette miljø, samt personer, der færdes til og fra rocker-klubhuse, på baggrund af de seneste måneders kraftige opblussen af den voldelige strid mellem Hells Angels og Bandidos, som bl.a har udløst henrettelseslignende drab ved brug af skydevåben både i Danmark og i de andre nordiske lande, at legitime en sigtelse for våbenbesiddelse overfor enhver, som hører til den ovennævnte personkreds. Berettigelsen af denne sigtelse understøttes af den volds- og drabskriminalitet, som disse bander også tidligere har udvist, samt de talrige våbenfund både i deres klubhuse og hos med-

lemmer, som har båret dem på sig. Den iverksatte ransaking findes herefter lovligt gennemført i medfør af retsplejelovens § 794, nr. 1.»

Om rettstilstanden i Sverige uttaler arbeidsgruppen:

«Bestemmelsene om visitasjon i svensk lovgivning ble omtalt i Ot.prp. nr. 79 (1998-99) om utvidet adgang til visitasjon etter våpen. Det fremgår her at det ved straffeprosessuell ransaking kreves skjellig grunn til mistanke om en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff og ransakingen må skje for å finne gjenstander som kan beslaglegges eller for å skaffe bevis.

I den svenske polislagen er det i tillegg en bestemmelse som tillater politiet å foreta kroppsvisitasjon i den utstrekning det behøves for å søke etter våpen eller andre farlige gjenstander som er egnet til å brukes ved forbrytelse mot liv, legeme eller helse, dersom det er grunn til å anta at gjenstanden kan inndras i medhold av brottsbalken. I brottsbalken er det fastsatt at en gjenstand kan inndras hvis den på grunn av sin særskilte beskaffenhet og på grunn av omstendighetene for øvrig kan fryktes å komme til ulovlig anvendelse, eller hvis den er egnet til å brukes som våpen ved forbrytelse mot liv eller helse og er funnet under omstendigheter som gir grunn til å frykte for at den vil bli anvendt på en slik måte. I kommentaren til lovbestemmelsen heter det at det er en forutsetning for å foreta forebyggende ransaking i medhold av bestemmelsen at det foreligger en situasjon der risikoen erfaringsmessig er stor for at voldshandlinger som involverer våpen skal finne sted. Konfrontasjoner mellom rivaliserende ungdomsgrupper eller visse idrettsstevner der vold er vanlig, er typiske situasjoner.

Det fremgår videre av proposisjonen at polislagen inneholder hjemmel til å kroppsvisitere personer som oppholder seg på et sted hvor det av særskilte grunner anses å foreligge alvorlig risiko for et lovbrudd som innebærer alvorlig fare for liv eller helse eller omfattende ødeleggelse av eiendom, for å søke etter farlige gjenstander.»

3.3 Politidirektoratets evaluering av politiloven § 10 a

Om politiets erfaring med bruken av bestemmelsen, skriver arbeidsgruppen:

«Det fremgår av evalueringen at politiet har positive erfaringer med bruken av bestemmelsen, og opplever at adgangen til å visitere person med henblikk på våpen letter utførelsen av tjenesten. Særlig krav om blant annet mistanke («grunn til») gjør den anvendelig.

Bestemmelsen antas videre å ha forebyggende effekt. Etter hvert som det blir kjent i bestemte kretser at politiet har mulighet til å foreta slike visitasjoner, vil dette kunne bidra til større forsiktighet med å medbringe våpen eller gjenstander som kan nyttes som våpen på offentlig sted.

De politidistriktene som har benyttet § 10 a, melder også at reaksjonene fra publikum har vært positive.

Politidirektoratet opplyser for øvrig i brevet til departementet at politiet, i forbindelse med kartlegging av gatebänder, har fått kunnskap om at bandemedlemmer benytter spesielle personer til å forsyne seg med våpen når de har behov for det. Dette er personer som ikke tidligere er kjent av politiet og våpnene er ofte gjemt i biler. Flere distrikter melder at det ofte vil være større behov for visitasjon av kjøretøy enn av personer på offentlig sted.

– Slik bestemmelsen er utformet vil anvendelsesområdet som

hovedregel være begrenset til forhåndsplanlagte aksjoner med klart avgrenset åsted og tidsrom, og da med forhåndsinnhentet samtykke fra politimester, evt. Politimesterens stedfortreder. Dvs at den krever spesielle situasjoner, og at den ikke er anvendelig ved sporadiske operative tilfeller som for eksempel hvor politipatrulje møter narkomane eller kriminelle motorsykkellorganisasjoner på en parkeringsplass, eller ved fyll og bråk der situasjonen blir amper.

- Flere politidistrikt mener at det synes unødvendig å ha en begrensning til «steder hvor vold erfaringsmessig lett utøves» for å kunne gjøre bruk av visitasjonsadgangen.
- Flere politidistrikt mener at det er en svakhet at bestemmelsen ikke kan brukes for tilfeldig visitasjon i forebyggende hensikt i dro-sjekø, restaurantkø og ved idrettsarrangement, jfr kravet om at «grunn til å undersøke» må påvises for hver person.
- Politidistriktene mener at beslutningsprosedyrene er for tungvinte, og henviser til situasjoner hvor det ikke er tid til å innhente forhåndsgodkjenning fra politimesteren. I slike tilfeller benyttes i stedet politiloven § 7, 1. ledd nr. 1 og 3. Dette er for øvrig noe av problemene med å ha for mange regler om visitasjon - man blander reglene og vilkårene for unntak. I slike situasjoner kan en regel som er ment å gi utvidede fullmakter i praksis virke innskrenkende.
- Særlig det faktum at polititjenestemann på forhånd må innhente skriftlig samtykke fra politimesteren eller hans stedfortreder oppleves som upraktisk, særlig tatt i betraktning at inngrepet overfor personen er forholdsvis lite.
- Bruk av teknisk hjelpemiddel (metalldetektor) oppleves som nyttig for gjennomføringen av visitasjonen. Metoden fremstår som effektiv og lite legemskrenkende. Apparatet er imidlertid ikke anvendbart for å søke etter våpen uten metaller, så som stikk- og slagvåpen produsert av kunststoffer som plast, bein eller lignende.
- Politidistriktene opplever det som uheldig byråkratisering av politiarbeidet at arbeidsoppgaver som egentlig hører til generalistrollen bare kan utføres etter særskilt opplæring. Dette nødvendiggjør administrasjon, herunder vedlikehold av register m.v. I politidistrikter med stor gjennomtrekk av tjenestemenn blir dette ytterligere komplisert.

Politidistriktene finner også at bestemmelsen er noe uklar med hensyn til hva som anses som «særskilt opplæring». Det er vanskelig å se forskjell på personvisitasjon med tanke på våpen og visitasjon av person på annet grunnlag.»

Politidirektoratets konklusjoner er gjengitt slik i arbeidsgruppens rapport:

- «Det er behov for å se på muligheten for å utvide anvendelsesområdet i bestemmelsen.
- Bestemmelsens krav om at det fortrinnsvis skal benyttes teknisk hjelpemiddel bør frafalles. Loven bør i stedet utformes slik at politiet kan velge teknisk hjelpemiddel ut fra hva som er hensiktsmessig og ellers benytte visitasjon uten teknisk hjelpemiddel.
- Kravet om særskilt opplæring, og dermed autorisasjon bør frafal-

les. Krav til autorisasjon bør forbeholdes teknisk komplisert apparatur (for eksempel intoxilyzer) eller særlig farlig politiutstyr (for eksempel skytevåpen).

- Det er behov for en nærmere gjennomgang av politidistriktenes forslag om forenkling av beslutningsprosedyre og utvidelse av anvendelsesområde til også å gjelde kjøretøy.
- Det er viktig at denne type forebyggende visitasjon ikke blir fusjonert med straffeprosessloven, men beholdes som et selvstendig verktøy for de som driver operativt arbeid i gata. Det er også viktig at status til den som blir gjenstand for visitasjonen forblir uendret etter undersøkelsen.»

3.4 Forholdet til Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)

Arbeidsgruppen ble særskilt bedt om å vurdere forholdet til Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK), og gruppen uttaler blant annet:

«Politiloven § 3 fastslår at loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent av folkeretten, eller som følger av overenskomst med fremmede stater. De folkerettslige begrensninger i EMK er ved lov 21. mai 1999 (menneskerettsloven) gjort til en del av norsk rett, og ved eventuell motstrid vil de folkerettslige forpliktelsene gå foran reglene i politiloven.

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) har i art. 8 en bestemmelse som tar sikte på å verne om privatliv og familieliv. Det å bli stanset på gaten og visitert av politiet er i seg selv et inngrep i privatlivet, og det må påses at inngrep av denne karakter ikke er i strid med EMK. Konvensjonen art. 8 lyder:

«Retten til respekt for privatliv og familieliv.

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.

Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

For at inngrepet i denne retten ikke skal stride mot EMK, kreves det at inngrepet foretas for å oppnå ett eller flere av de formålene som er nevnt i art. 8(2), at det er i samsvar med lov og at det er nødvendig i et demokratisk samfunn.

Formålet med å åpne for en adgang til visitasjon etter våpen i kjøretøy på offentlig sted er å forebygge kriminalitet og øke den offentlige trygghet. Det legges derfor til grunn at dette vilkåret er oppfylt.

Et annet vilkår er at inngrepet har hjemmel i samsvar med lov. Den europeiske menneskerettsdomstol har i sammenlignbare saker funnet at det ikke er tilstrekkelig at det finnes en nasjonal lovhjemmel for inngrepet. Det stilles også krav til kvaliteten på lovhjemmelen. Dersom bestemmelsen gir en skjønnsmessig adgang for myndighetene til å gripe inn i en rettighet, må lovgivningen ha mekanismer som sikrer at inngrepene ikke blir vilkårlige. I denne sammenhengen må både de materielle og prosessuelle reglene i inngrepshjemmelen vurderes».

Arbeidsgruppen påpeker også at selv om et inngrep har tilstrekkelig lovhjemmel, ligger det i lovkravet at borgerne skal beskyttes mot vilkårlig skjønnsutøvelse. Endelig understreker arbeidsgruppen at det stilles visse minstekrav til prosessuelle rettigheter. Om lovkravet er oppfylt, beror på en totalvurdering av om regelverket sett under ett i tilfredsstillende grad ivaretar enkeltindividers rettssikkerhet (systemrettssikkerhet). Graden av skjønnsfrihet på vilkårssiden påvirker derfor vurderingen av hvilke saksbehandlingsregler man må oppstille for å tilfredsstillende kravene i EMK art. 8 annet ledd.

3.5 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen konkluderer med at visitasjonshjemlene i politiloven og bestemmelsene om ransaking i straffeprosessloven allerede er viktige virkemidler for politiet til å avdekke om personer har med seg våpen på offentlig sted. En adgang til å visitere etter våpen i kjøretøy vil etter arbeidsgruppens mening forbedre og effektivisere arbeidet med å forebygge og avverge alvorlig voldskriminalitet, særlig knyttet til storbykriminaliteten.

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsen som nå er i politiloven § 10 a utvides til å omfatte forhåndsplanlagte aksjoner med visitasjon av kjøretøy. Det foreslås at beslutningsprosedyren og kompetansebestemmelsen forenkles i tråd med det som har kommet frem under evalueringen av politiloven § 10 a. Arbeidsgruppen går inn for en egen hjemmel for planlagt visitasjon av person og kjøretøy. Det er foreslått at den nye bestemmelsen gis som ny § 7 a i politiloven og at nåværende § 10 a oppheves.

Etter arbeidsgruppens vurdering bør kravet i § 10 a annet ledd om at visitasjon fortrinnsvis skal foretas ved hjelp av teknisk hjelpemiddel, utgå. Politiloven § 6 har alminnelige regler om hvilke midler politiet kan bruke i tjenesten, og det er uheldig at regler om bruk av hjelpemidler tas inn i de enkelte hjemmelsbestemmelsene.

Arbeidsgruppen foreslår videre at kompetansen til å samtykke til slike planlagte visitasjoner legges på et lavere nivå enn politimesternivå. Det vises til at kompetansen må tilpasses den nye strukturen i politiet, og at det i en politistruktur med 27 politidistrikter vil være unaturlig å legge slike avgjørelser til politimesteren. Etter arbeidsgruppens vurdering bør kompetansen legges til politimesteren eller den han bemyndiger. Kompetansen må imidlertid ikke legges på for lavt nivå. Jo høyere nivå beslutningen treffes på, dess bedre sikres det at praktiseringen av bestemmelsen er i tråd med EMK.

Arbeidsgruppen ser ikke behov for særskilt opplæring av tjenestemennene som skal utføre visitasjonen, jf. § 10 a siste ledd.

Arbeidsgruppen er enig med Politidirektoratet i at visitasjon ikke må føre til at den som visiteres får status som siktet.

3.6 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg, støtter arbeidsgruppens forslag, og flere peker på at det er behov for ikke bare å videreføre visitasjonsadgangen etter politiloven § 10 a, men også for å utvide den. Flere høringsinstanser har fremmet synspunkter på den nærmere utformingen av en slik bestemmelse.

Riksadvokaten uttaler bl.a.:

«Den foreslåtte bestemmelse i § 7 A skal avløse den midlertidige i gjeldende politilov § 10 A, og skiller seg fra sistnevnte bestemmelse særlig på tre punkter: Beslutningskompetansen legges på lavere nivå enn politimester, det kreves ikke at personellet skal være særskilt opplært og det er ikke noe krav om at visitasjonen primært skal gjennomføres med teknisk hjelpemiddel. Riksadvokaten er - som allerede nevnt - ikke uenig i disse endringer, men finner grunn til å knytte noen bemerkninger til det gjeldende krav om bruk av tekniske hjelpemidler.

Når bestemmelsen om primær bruk av tekniske hjelpemidler kom inn i lovt teksten, var det ikke for å sikre at visitasjon etter våpen skjedde forholdsmessig, men for å forebygge misbruk.

Men uansett hører den primære og fulle begrunnelse for kravet i § 10 A annet ledd hjemme i motivene når den nå foreslås opphevet».

Datatilsynet er uenig i en del av forslagene:

«Datatilsynet mener det er god grunn til fortsatt å ha i ordlyden (§ 10 a, ny § 7 a) en bestemmelse om at det ved visitasjon av personer fortrinnsvis skal benyttes teknisk hjelpemiddel, fremfor å utelukkende basere valg av metode på en vurdering etter politiloven § 6 som er meget generell...

Forslaget setter ingen uttrykkelig grense for hvor langt ned kompetansen kan delegeres. I merknadene er det forklart at arbeidsgruppen mener leder for driftsenhet bør være laveste beslutningsnivå. Datatilsynet mener at dette i så fall burde fremgå uttrykkelig i selve lovt teksten og ikke bare i motiver eller merknader til bestemmelsen...

Datatilsynet mener videre om § 10 a at det er uheldig å åpne for at kompetansen til å beslutte planlagt visitasjon kan delegeres fra politimesteren til et lavere nivå.»

Politiets Fellesforbund (PF) har bl.a. synspunkter på hvem som bør ha kompetanse til å beslutte visitasjon:

«Arbeidsgruppen foreslår at det i lovt teksten skal framgå at kompetansen ligger hos Politimesteren eller den han bemyndiger. Senere påpeker utvalget at dette ikke bør være lavere enn driftslederleddet. Dette er PF uenig i. Vi deler synet i forhold til EMK - hvor beslutningen ikke skal være vilkårlig. Imidlertid bør beslutningen fattes hos person med tilstedeværelse og fagkompetanse. Driftsledere arbeider normalt ikke døgkontinuerlig skiftarbeid, eller i helgene. De har heller ikke jourtjeneste...

I avveiningen om beslutningen skal fattes av vakthavende jurist, eller av operasjonsleder mener PF at operasjonsleder som ny funksjon, i nye politidistrikt, vil være det naturlige kompetansenivået for slike beslutninger. De «grunner» som kan føres til hjemler for inngripen etter politiloven, er i særlig grad påvirket av politifaget og den erfaring operasjonslederen besitter. Beslutninger etter politilovens kapitell II er også gitt den som har, eller er tildelt politimyndighet. PF støtter dermed lovt teksten i forslaget, men ikke merknaden om at «den bemyndige» ikke skal være på lavere nivå enn driftsenhetsleder.»

Politidirektoratet er i hovedsak enig i hovedtrekkene i arbeidsgruppens forslag.

Enkelte av politimestrene har kommet med særmerknader. *Politimesteren i Troms* peker på at arbeidsgruppen, hva angår prosedyrene for bruk av

bestemmelsen, antyder at dette ikke bør legges lavere enn driftssjefsnivå og mener beslutningen bør kunne delegeres til vaktstjefnivå, i alle fall for de tilfeller hvor den konkrete situasjonen gjør det påkrevd å foreta en aksjon straks. Videre uttaler politimesteren at det vanskeligste i forhold til utkastet til ny bestemmelse, fortsatt vil være å beslutte hvem som skal visiteres, da slik visitering ikke kan gjøres tilfeldig. Det anses som en svakhet ved bestemmelsen at det ikke kan utføres tilfeldig visitasjon i drosjekø, restaurantkø eller i forbindelse med idrettsarrangementer, hvor det erfaringsmessig oppstår bråk og voldsutøvelse.

Organisasjonen Mot Offentlig Diskriminering er ikke enig i at man ikke trenger særskilt opplæring.

3.7 Departementets vurderinger

3.7.1 Innledning

Justispolitikken skal ivareta enkeltmenneskets og samfunnets trygghet. Den skal sikre fellesskapets evne til å bekjempe kriminalitet, samtidig som rettssikkerheten for individet ivaretas. Trygghet og rettssikkerhet er grunnleggende forutsetninger for velferdssamfunnet, jf. St.prp. nr. 1 (2001-2002) Justisdepartementet kap. 1.

Med den tendensen til økt bruk av våpen i kriminelle sammenhenger, som samfunnet står overfor i dag, er det nødvendig med nye virkemidler for å forebygge slik kriminalitet og øke publikums trygghet på offentlige steder. Straffskjerpelse for brudd på knivforbud, straffskjerpelse i våpenloven, utvidet visitasjonsadgang og forbud mot uten aktverdig grunn å ha med skytevåpen på offentlig sted, er eksempler på slike virkemidler.

Selv om visitasjonshjemlene i politiloven og bestemmelsene om ransaking i straffeprosessloven gjør det mulig for politiet å avdekke om personer har med seg våpen på offentlig sted, vil en adgang til å foreta visitasjon etter våpen i kjøretøy forbedre og effektivisere arbeidet med å forebygge og avverge alvorlig voldskriminalitet, særlig knyttet til storbykriminaliteten. Etablering av en slik hjemmel er en nødvendig videreføring av den rettsutviklingen som har vært på dette området, jf. Sem-erklæringen kap. 12, der regjeringen fremhever behovet for å gjøre det enklere å ransake etter våpen i bil.

Med bakgrunn i den erfaringen man har opparbeidet, og for å gi den nødvendige signaleffekt og preventive virkning, går departementet inn for at visitasjonsadgangen som følger av politiloven § 10 a, gjøres permanent, med enkelte justeringer. Blant annet foreslår departementet at visitasjonsadgangen skal gjelde både overfor person og kjøretøy.

Departementet understreker samtidig at regelverket må utformes slik at det i størst mulig grad hindrer vilkårlig skjønnsutøvelse og vilkårlig eller usaklig diskriminering. Politiet bør være spesielt oppmerksom på problemstillingen i forhold til de deler av befolkningen som står i fare for å bli utsatt for etnisk diskriminering, jf. Ot.prp. nr. 79 (1998-99) s. 2 og 16.

3.7.2 Felles bestemmelse om planlagt visitasjon av person og kjøretøy

Grunnvilkårene for å iverksette planlagt visitasjon av en person eller et kjøretøy vil være de samme enten det er personen eller kjøretøyet som visiteres. Det er derfor unaturlig og ikke i samsvar med strukturen i politiloven, å gi hjemlene for visitasjon av person og kjøretøy i forskjellige bestemmelser. Departementet går derfor inn for at dette reguleres i en felles ny bestemmelse i politiloven § 7 a.

Departementet har i sine vurderinger lagt vekt på evalueringen av politiloven § 10 a. Slik politiloven § 10 a er formulert, tar den åpenbart sikte på situasjoner som hovedsakelig kan oppstå i storbyene. Det synes som en del politidistrikter ikke har benyttet bestemmelsen, ettersom de ikke har stått overfor situasjoner, steder eller miljøer hvor det har vært behov for å etablere en slik planlagt adgang til visitasjon. Enkelte politidistrikter har også uttalt at de har behov for å bruke bestemmelsen, men at den er for tungvinn å bruke i praksis.

Departementet er enig i at kompetansen til å samtykke til slike planlagte visitasjoner bør legges på et lavere nivå enn politimesternivå. Det vises til at kompetansen må tilpasses den nye strukturen i politiet, og at det i en kommende politistruktur med 27 politidistrikter vil være unaturlig å legge slike avgjørelser til politimesteren. Departementet er enig i arbeidsgruppens forslag om at bestemmelsen kan formuleres slik at kompetansen legges til politimesteren eller den han bemyndiger. Blant annet for å sikre at praktiseringen av bestemmelsen oppfyller kravene i EMK, er det imidlertid viktig at kompetansen ikke legges på for lavt nivå i praksis.

Beslutningen om visitasjon skal begrunnes og nedtegnes skriftlig, så vidt mulig på forhånd. Beslutningen skal være begrenset til et nærmere angitt tidsrom og angi hvilke omstendigheter som legges til grunn. Dette sikrer notoritet, og gjør det mulig å etterprøve beslutningen.

I likhet med arbeidsgruppen kan departementet ikke se at det bør kreves særskilt opplæring av de tjenestemennene som skal utføre visitasjonen, sml. § 10 a siste ledd. Det gis adekvat grunnopplæring under utdannelsen ved Politihøgskolen, og politidistriktene kan om nødvendig sørge for intern opplæring.

Visitasjon fører ikke til at den som visiteres får status som siktet.

Visitasjon må kunne iverksettes for å søke etter våpen. Med våpen menes i § 7 a våpen og andre gjenstander som omfattes av våpenlovgivningen, kniv eller lignende skarpt redskap som det er forbudt å bære på offentlig sted, jf. straffeloven § 352 a, og andre farlige gjenstander som kan tas i forvaring etter politiloven § 7.

Med hensyn til anvendelsesområdet, foreslås det at visitasjonsadgangen fortsatt skal være begrenset til offentlig sted. Det er i forslaget presisert hvilke situasjoner og steder som omfattes.

Den midlertidige bestemmelsen i politiloven § 10 a krever at visitasjon fortrinnsvis skal foretas ved hjelp av tekniske hjelpemidler. Departementet har kommet til at det ikke er behov for å understreke dette i selve lovteksten, men for visitasjon av personer bør det fortsatt brukes metalldetektor eller andre tekniske hjelpemidler, i den grad det er mulig.

Departementet understreker ellers at visitasjonen skal utføres så hensynsfullt og skånsomt som praktisk mulig, jf. politiloven § 6 om hvordan polititjenesten skal utføres og hvilke midler som kan tas i bruk.

Selv om det nå foreslås permanente lovregler om planlagt visitasjon, er det behov for å etterkontrollere bestemmelsen etter at den har virket i noen tid. Departementet vil som ledd i etterkontrollen blant annet vurdere om det er behov for å endre reglene om hvem som kan treffe beslutningen, og hvilke prosedyrer som skal følges.

3.7.3 Forholdet til Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)

En visitasjonsadgang er et inngrep i den enkeltes privatsfære, som både må begrunnes og begrenses. Bestemmelsene må utformes slik at rettssikkerheten ivaretas på en betryggende måte og slik at bestemmelsen oppfyller kravene i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK), jf. Ot.prp. nr. 79 (1998-99) kap. 6 og Innst. O. nr. 97 (1998-99) kap. 4.2. Departementet viser også til arbeidsgruppens vurderinger i kap. 3.4 foran. Departementet har lagt særlig vekt på at lovbestemmelsen må være klar og presis, og at borgerne må beskyttes mot vilkårlig skjønnsutøvelse.

Visitasjon etter våpen i kjøretøy på offentlig sted har som formål å forebygge kriminalitet og øke den offentlige trygghet. Formålet med hjemmelen er derfor tilstrekkelig dekket av den generelle formålsangivelsen i politiloven §§ 1 og 2, men kommer dessuten også til uttrykk i forslaget til § 7 a. Saksbehandlingsregler og retningslinjer for skjønnsutøvelsen følger av politiloven § 6.

I forslaget til § 7 a foreslås at det på bestemte vilkår skal være adgang til å beslutte visitasjon av person og kjøretøy på offentlig sted når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Slik visitasjon kan bare foretas for å hindre straffbare handlinger som krenker noens liv, helse eller frihet, og gjelder bare i situasjoner eller på steder hvor slike straffbare handlinger erfaringsmessig finner sted, eller i situasjoner eller på steder hvor det er grunn til å anta at noen planlegger eller forbereder slike straffbare handlinger. Denne lovbestemte adgangen til visitasjon oppstiller klare vilkår for i hvilke situasjoner visitasjon kan gjennomføres. I tillegg til dette har forslaget bestemmelser om hvem som har kompetanse til å treffe avgjørelse om at visitasjon skal finne sted, og om beslutningsprosedyren. Etter forslaget skal beslutningen treffes av politimesteren eller den han bemyndiger. Beslutningen skal begrunnes og nedtegnes skriftlig, så vidt mulig på forhånd. Beslutningen skal angi hvilke omstendigheter som legges til grunn og være begrenset til et bestemt tidsrom. Disse reglene reduserer faren for misbruk og bidrar ytterligere til at bestemmelsen og praktiseringen av den er forenlig med EMK.

4 De øvrige forslagene til endringer i politiloven

4.1 Forslag til endring av politiloven § 7 annet ledd

4.1.1 Gjeldende rett

Etter politiloven § 7 første ledd kan politiet gripe inn for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser (1) for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet (2) og for å avverge eller stanse lovbrudd (3). I slike tilfeller kan politiet etter § 7 annet ledd bl.a. regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring og avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer.

4.1.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen antar at politiloven § 7 allerede i dag åpner for visitasjon av person og kjøretøy for å ta farlige gjenstander i forvaring, dersom vilkårene for politiets adgang til å gripe inn for øvrig er tilstede. Arbeidsgruppen mener dette fremgår forutsetningsvis av at de virkemidlene som er nevnt i annet ledd, kun er en oppregning av visse virkemidler som politiet kan ta i bruk. Oppregningen er ikke uttømmende, men arbeidsgruppen mener det bør presiseres i lovteksten at visitasjon av person og kjøretøy er et av de virkemidlene politiet kan benytte seg av. Forutsetningen for å visitere etter våpen må være at det foreligger en konkret situasjon med nærliggende fare for bruk av våpen.

Arbeidsgruppen mener det mest hensiktsmessige vil være å presisere politiloven § 7 annet ledd. Bestemmelsen i § 7 annet ledd punktum om at politiet kan foreta innbringelse og visitasjon når vilkårene i politiloven § 8 og § 10 er oppfylt, foreslås sløffet fordi den er unødvendig.

4.1.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som uttalte seg om forslaget sluttet seg til det, men ikke alle høringsinstansene var enige i arbeidsgruppens forståelse av gjeldende rett.

Riksadvokaten uttalte bl.a.:

«Arbeidsgruppen legger... til grunn at politiloven § 7 annet ledd allerede gir adgang til en forebyggende «mistankestyrt» visitasjon av personer og kjøretøy. Det anføres derfor at tilføyselsen «visitere person og kjøretøy» i oppregningen i politiloven § 7 annet ledd ikke innebærer noen materiell endring. Etter riksadvokatens vurdering kan det rettskildemessige grunnlag for dette standpunkt synes så svakt at det hadde fortjent en vesentlig bredere drøftelse enn det arbeidsgruppen har gjennomfører.

Så langt riksadvokaten kjenner til foreligger det ikke autoritativ rettspraksis eller forvaltningspraksis om forståelsen av politiloven § 7 annet ledd på det aktuelle punkt. De sentrale rettskilder ved tolkningen av bestemmelsen vil derfor være lovtekst, forarbeider og teori, samt reelle hensyn».

Også *Datatilsynet* var skeptisk:

«Vi vil også gjøre oppmerksom på at andre punktum i § 7 andre ledd stiller tilleggsvilkår for visitasjon i forhold til tiltak nevnt i første punktum, jf formuleringen «når vilkårene i henholdsvis § 8 eller § 10 er tilstede, kan politiet dessuten foreta innbringelse og visitasjon»...

På denne bakgrunn mener vi at rapporten ikke gir en korrekt forståelse av betydningen av visitasjon i forhold til andre tiltak og hvordan dette er regulert. Forslaget om å innlemme uttrykket visitasjon i eksempliseringen i § 7 andre ledd første punktum vil derfor være inkonsekvent i forhold til andre punktum og vil ved tolkningstil kunne medføre en realitetsendring av bestemmelsen.»

4.1.4 Departementets vurderinger

Departementet er enig i at politiloven § 7 bør endres slik at det uttrykkelig går frem at den gir adgang til forebyggende visitasjon av person og kjøretøy, og viser til de hensynene som er trukket frem i redegjørelsen for bakgrunnen for forslagene, se kap. 2.1 og 2.2. Departementet finner ikke grunn til å gå nærmere inn på om loven må tolkes slik at den allerede i dag gir slik adgang.

Siste punktum i nåværende § 7 annet ledd om at politiet kan foreta innbringelse og visitasjon når vilkårene i politiloven § 8 og § 10 er oppfylt, foreslås sløffet fordi henvisningen nå anses som unødvendig.

For ikke å komme i konflikt med EMK, må vilkårene for å foreta kjøretøyvisitasjon etter politiloven § 7 formuleres presist i lovteksten. Det fremgår klart av § 7 annet ledd at visitasjon av person og kjøretøy er ett av virkemidlene politiet kan bruke for å oppnå formålet i § 7 første ledd, nemlig å håndheve den offentlige ro og orden mv., jf. også politiloven §§ 1 og 2. Politiloven § 6 angir grunnprinsippene for utøvelse av politimyndighet, og angir rettslige rammevilkår for valg og bruk av midler og metoder ved iverksettelse og gjennomføring av tjenestehandlinger generelt. Bestemmelsen regulerer altså ikke om, men hvordan en allerede eksisterende myndighet eller kompetanse skal utøves. Paragraf 6 fastsetter generelle retningslinjer for skjønnsutøvelsen, hvor det bl.a. er fastslått et forholdsmessighetsprinsipp, jf. annet ledd, som gjelder som en alminnelig regel for politiets tjenesteutøvelse. I § 6 er det også fastsatt andre prinsipper, blant annet at politiet skal opptre saklig og upartisk og med omtanke for personers integritet. Disse prinsippene tar sikte på å forhindre myndighetsmisbruk.

Under disse forutsetningene antas det at EMK art. 8 heller ikke vil være til hinder for at tjenestemennene selv får kompetanse til å bestemme at kjøretøy skal visiteres for å avdekke våpen, dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

4.2 Forslag om å endre politiloven § 10

4.2.1 Gjeldende rett

Visitasjon etter politiloven § 10 er ikke et selvstendig ordensmessig virkemiddel. Her er det tale om visitasjon som følger etter at politiet har foretatt et annet ordensmessig inngrep, f.eks. innbringelse. Politiet kan i medhold av politiloven § 10 annet ledd visitere enhver som fjernes, anholdes eller innbringes, jf. §§ 7-9, for å søke etter våpen eller andre farlige gjenstander.

4.2.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår at overskriften til politiloven § 10 endres til: «Sikkerhetsvisitasjon m.v.» I realiteten er det tale om «aksessorisk» visitasjon, dvs. visitasjon som knytter seg til et annet inngrep.

4.2.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har ikke kommet med merknader eller innsigelser til forslaget om å endre overskriften.

4.2.4 Departementets vurderinger

Departementet er enig i at det bør foretas en tilføyelse i overskriften, som gjør det klart at slik visitasjon ikke er et selvstendig virkemiddel på linje med dem som er nevnt i politiloven § 7 annet ledd.

«Aksessorisk» visitasjon bør ikke brukes i overskriften i § 10. Departementet er i tvil om «sikkerhetsvisitasjon» er et dekkende uttrykk. Også visitasjon etter § 7 og forslaget til § 7 a vil være av hensyn til sikkerheten. Departementet mener derfor at «etterfølgende» visitasjon er et bedre alternativ.

5 Endringer i straffeloven

5.1 Bør straffeloven § 161 endres?

5.1.1 Gjeldende rett

Etter straffeloven § 161 kan den som anskaffer, tilvirker eller oppbevarer sprengstoff eller særlig farlig redskap i den hensikt å begå en forbrytelse, straffes med fengsel inntil 6 år. Skytevåpen omfattes ikke av bestemmelsen. I NOU 1993: 3 foreslo Sikkerhetsutvalget å utvide § 161 til også å omfatte skytevåpen. I forarbeidene til lov 5. juni 1998 nr. 35 om endring av våpenloven ble det forutsetningsvis lagt til grunn at det ikke var behov for å la straffeloven § 161 (med en strafferamme på fengsel inntil 6 år) ramme også skytevåpen og ammunisjon. En heving av strafferammen for ulovlig erverv av våpen og ammunisjon til fengsel i inntil 2 år, og til fengsel i inntil 4 år ved grov overtredelse, ble vurdert som tilstrekkelig, jf. Ot.prp. nr. 74 (1997-1998) s. 26-28, jf. våpenloven § 33 første og annet ledd.

Forskjellen i strafferammen i straffeloven § 161 og våpenloven § 33 har prosessuell betydning. Som ledd i etterforskningen av overtredelse av straffeloven § 161, kan politiet foreta kontroll av trafikkdata etter straffeprosessloven § 216 b og plassere peileutstyr på gods etter § 202 b. Disse metodene kan ikke brukes ved brudd på våpenloven.

5.1.2 Høringsnotatet 20. desember 2001

Departementet foreslo i høringsnotatet å utvide straffeloven § 161 til også å omfatte anskaffelse av våpen og ammunisjon. Forslaget ble bl.a. begrunnet slik:

«De fleste som skaffer seg våpen i den hensikt å begå en forbrytelse, skaffer seg trolig våpnet på ulovlig vis. Ervervet vil i tilfelle rammes av våpenloven § 33, jf. § 7. Altså er det ikke behov for å endre straffeloven § 161 for å gjøre anskaffelsen straffbar.

Strafferammen for ulovlig våpenbesittelse er to år, men inntil fire år dersom overtredelsen er grov. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det spesielt legges vekt på om handlingen er av særlig farlig eller samfunnsskadelig art, jf. våpenloven § 33 annet ledd. Var hensikten med våpenanskaffelsen å begå en alvorlig forbrytelse, for eksempel en terrorhandling, vil dette vanligvis anses som en grov overtredelse av våpenloven. Den som skaffer seg våpnet, kan i tilfelle straffes med fengsel i inntil fire år. - Strafferammen i § 161 om anskaffelse av bl.a. sprengstoff er fengsel i 6 år.

Faren kan være stor for at mange mennesker blir drept eller alvorlig skadet når sprengstoff blir brukt i forbindelse med en kriminell handling. Bruk av sprengstoff kan dessuten forårsake stor materiell skade. Men også ved bruk av skytevåpen kan risikoen for tap av mange menneskeliv og for omfattende legemsskade være stor, som når noen skyter med automatvåpen inn i en større menneskemengde. Forskjellen i skadepotensialet er neppe så stor at det i seg selv tilsier at straffen bør være strengere for å skaffe seg sprengstoff i den hensikt å begå en

forbrytelse enn for å skaffe seg skytevåpen i den sammen hensikten. Departementet antar likevel at strafferammen i våpenloven § 33 er høy nok til å utmåle en passende straff for de fleste tilfeller av ulovlig anskaffelse av våpen i den hensikt å begå en forbrytelse. Men unntaksvis kan det være behov for å idømme fengsel i mer enn fire år for slike handlinger. Et større våpenlager blir for eksempel kjøpt for å brukes til terrorformål.

Forskjellen i strafferammer i de to straffeбудene har imidlertid prosessuell virkning. Etterforskningsmetoder som har et strafferammekrav på fengsel i 5 år eller mer, kan brukes bare ved etterforskning av saker etter § 161 b, ikke ved brudd på våpenloven. Det gjelder for den minst inngripende formen for teknisk sporing (straffeprosessloven § 202 b) og for kommunikasjonskontroll etter § 216 b. Politiet har derimot ved begge lovbrudd hjemmel til å aksjonere ved ransaking (straffeprosessloven kapittel 15), skjult fjernsynsovervåkning (§ 202 a) og beslag og utleveringspålegg (kapittel 16).

Dersom noen har til hensikt å bruke ulovlig ervervede skytevåpen til å begå en forbrytelse, er trolig behovet for å bruke de nevnte metodene omtrent det samme som ved overtredelse av § 161. Kan politiet ta i bruk også slike metoder, vil det stå bedre rustet til å skaffe tilstrekkelig bevis og vil kanskje også kunne avverge handlingen. Politiet oppdager for eksempel at et større våpenlager er solgt og mistenker at våpnene skal brukes til terrorformål. Det er usikkert hvem som skal ha våpnene. Da kan det være et stort behov for å foreta teknisk sporing.

Departementet antar videre at det kan forekomme at et våpen som skal brukes til en forbrytelse, anskaffes på lovlige vis. En person som ikke tidligere har vært i politiets søkelys, skaffer seg for eksempel tilatelse til å kjøpe våpen til jaktbruk. Han fortier - naturlig nok - at han også tenker å bruke våpenet til en forbrytelse. I slike tilfeller kan anskaffelsen av våpenet ikke straffes, og dermed er det heller ikke adgang til å bruke noen former for etterforskningsmetoder for å undersøke formålet med anskaffelsen. Riktignok vil våpenkortet kunne tilbakekalles hvis politiet kan dokumentere at våpenet er tenkt brukt ved en forbrytelse, jf. våpenloven § 10. Men uten å kunne etterforske saken vil det være vanskelig å skaffe slik dokumentasjon.

Drøftelsen over viser etter departementets syn at gjeldende rett langt på vei er tilstrekkelig til å etterforske og straffe anskaffelse av våpen i den hensikt å begå en forbrytelse, men at det er visse forbedringspunkter. Det synes å være et økende problem at skytevåpen brukes til å begå lovbrudd, som legemskrenkelser, drap og ran. Slike våpen blir dessuten ikke sjelden brukt i forbindelse med terrorhandlinger. Derfor er det viktig at lovgivningen gir effektive virkemidler for å begrense bruken av våpen i forbindelse med kriminalitet mest mulig. Samtidig dreier det seg om så samfunnsskadelige handlinger at det verken er urimelig å utvide området for det straffbare eller anvendelsesområdet for teknisk sporing og kontroll av trafikkdata. Mye kan derfor tale for at loven bør endres.

Hvis formålet med en lovendring utelukkende var å åpne for bruk av teknisk sporing og kontroll av trafikkdata i saker hvor det er mistanke om at et våpen er anskaffet ulovlig i den hensikt å begå en forbrytelse, kunne dette lovteknisk gjøres på flere måter:

- § 161 kunne utvides til å omfatte anskaffelse av våpen,
- strafferammen i våpenloven § 33 annet ledd kunne heves til fengsel i 5 år, eller
- bestemmelsene om teknisk sporing og kontroll av trafikkdata kunne endres, slik at de uttrykkelig åpner for at metodene kan bru-

kes ved de aktuelle forbrytelser uavhengig av strafferammen. Slike unntak er allerede gjort for enkelte andre forbrytelser i § 216 b om kontroll av trafikkdata.

Skal også adgangen til å straffe og etterforske lovlig anskaffelse av våpen utvides, slik at anskaffelsen likevel er straffbar hvis formålet er å begå en forbrytelse, er derimot bare det førstnevnte alternativet aktuelt. Departementet foreslår på denne bakgrunnen å endre § 161, slik at straffebudet også retter seg mot anskaffelse av våpen. Også anskaffelse av ammunisjon bør omfattes. Dermed vil blant annet anskaffelse av håndgranater, som regnes som ammunisjon, falle inn under straffebudet. Paragraf 161 bør samtidig få en mer moderne språkdrakt.»

5.1.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene uttaler seg ikke særskilt til forslaget om å endre § 161, men de som gjør det, stiller seg overveiende positive til forslaget.

Advokatforeningen skriver at den ikke har innvendinger «mot å utvide straffelovens § 161 til å gjelde befatning med skytevåpen og ammunisjon».

Politidirektoratet skriver:

«Vi støtter forslaget om å endre strl. § 161 slik at forbudet mot anskaffelse og oppbevaring også omfatter våpen og ammunisjon. Bruk av skytevåpen i forbindelse med kriminelle handlinger utgjør en økende trussel, ikke bare for politiet. Våpen omsettes og byttelånes i kriminelle miljøer og de samme våpnene brukes innenfor flere forskjellige kriminalitetsområder, i forskjellige miljø og spredt over tid. Den foreslåtte bestemmelsen anses på bakgrunn av dette som et viktig kriminalitetsbekjempende tiltak.

Det er også viktig at straffenivået i bestemmelsen tilpasses strafferammen for bl.a. anskaffelse av sprengstoff. Det synes ikke rimelig at oppbevaring av eksempelvis håndgranater skal ha lavere strafferamme enn oppbevaring av sprengstoff, når hensikten med oppbevaringen er den samme. Bruk av teknisk sporing, kommunikasjonskontroll og kontroll av trafikkdata er helt sentrale etterforskningsmetoder for å kunne avverge denne type lovbrudd.»

Også *riksadvokaten* og *Oslo statsadvokatembeter* slutter seg til departementets forslag. Riksadvokaten bemerker til den nærmere utformingen av bestemmelsen at uttrykket «redskaper» i forslaget til første ledd bokstav a burde erstattes med «utstyr», siden det «i dagens språkbruk føles noe unaturlig å snakke om redskaper for å tilvirke (produsere) ammunisjon eller sprengstoff.»

Professor Husabø bemerker spesielt at dersom en først skal gi § 161 en mer moderne språkdrakt, burde en også erstatte det foreslåtte uttrykket «vet eller må anta» i bestemmelsens annet ledd med et vanlig forsettskrav:

«Dette ville ikkje innebera noko realitetskrav i høve til den måten regelen blir tolka på i dag (Periferi s. 333-334).»

5.1.4 Departementets vurderinger

Departementet mener at gode grunner taler for å endre straffeloven § 161 slik det er foreslått i høringsnotatet, og viser til begrunnelsen der.

Ved å tillate såkalt kontroll av trafikkdata etter straffeprosessloven § 216 b, vil politiet lettere kunne kartlegge bevegelsene til den som er mistenkt for ulovlig anskaffelse eller tilvirkning av skytevåpen. Beslutning om teknisk sporing etter straffeprosessloven § 202 b vil gjøre det mulig å plassere peileutstyr for å følge skytevåpnene. Dermed kan det bli enklere å overvåke et parti med skytevåpen og den som er involvert i aktiviteten. Dette vil igjen i større grad enn i dag kunne bidra til å avdekke bakmenn og organisert kriminalitet.

Endringen av straffeloven § 161 med de utvidede fullmaktene til utradisjonelle etterforskningsmetoder den gir, kan også ha en viss betydning i kampen mot terrorisme. Dersom en gruppe terrorister står bak anskaffelsen eller tilvirkningen av skytevåpen, vil det være uheldig om politiet bare avdekker et fåtall av gruppens medlemmer. Da vil det kunne være fare for at de øvrige medlemmene fortsetter sine aktiviteter, eller ved en senere anledning planlegger et nytt terroranslag. Kommer politiet over et parti skytevåpen, kan det derfor være praktisk å la være å beslaglegge godset, men heller plassere peileutstyr på det for å se hvor det tar veien og hvem som befatter seg med det. Riktignok vil politiet også kunne basere etterforskningen på tradisjonell spaning, men i noen tilfeller er spaning praktisk vanskelig å gjennomføre. Spaning kan blant annet medføre større fare for at politiet blir oppdaget. Teknisk sporing vil også i en del tilfeller bedre ivareta politiets og andres sikkerhet i forbindelse med etterforskningen enn tradisjonell spaning.

Under særdeles skjerpene omstendigheter bør strafferammen i § 161 gå opp til fengsel inntil 10 år. I slike særlige tilfeller vil det bli adgang til å ta i bruk ytterligere ekstraordinære etterforskningsmetoder.

Når det gjelder den nærmere utformingen av straffeloven § 161, slutter departementet seg til synspunktene fra riksadvokaten og professor Husabø.

5.2 Bør strafferammen i straffeloven § 352 a og § 385 heves?

5.2.1 Gjeldende rett

Etter straffeloven § 352 a kan den som bærer kniv på offentlig sted, straffes. Bestemmelsen ble tatt inn i straffeloven i 1993. Bakgrunnen var den økende knivbruken i forbindelse med legemskrenkelser. Det ble antatt at et forbud mot å bære kniv på offentlig sted ville føre til at færre personer bærer kniv, og dermed også redusere risikoen for ulovlig bruk.

Straffeloven § 385 har ikke vært endret siden lovens ikrafttredelse.

Begge bestemmelsene har en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 3 måneder. Siden det kan idømmes fengsel, vil det være adgang til ransaking etter § 195. Det er adgang til pågripelse i de tilfellene som er nevnt i straffeprosessloven § 173 og § 176, men ikke etter § 171. Videre er det adgang til å beslaglegge kniv etter straffeprosessloven § 203.

En gjennomgåelse av rettspraksis viser at tiltale for overtredelse av § 352 a og § 385 normalt bare er ett av flere punkter i tiltalebeslutningen.

5.2.2 Høringsnotatet 20. desember 2001

Departementet foreslo i høringsnotatet at strafferammen for overtredelse av straffeloven §§ 352 a og 385 heves til bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler, og begrunnet forslaget slik:

«Vold med kniv kan gjøre stor skade selv om skadepotensialet gjennomgående ikke er like stort som ved bruk av våpen. Voldskriminalitet ved bruk av kniv er et stadig økende problem. Derfor er det viktig å søke å hindre at kniv blir tatt med til offentlig sted og om kniven er med - hindre at den blir tatt i bruk. Etter departementets syn reflekterer strafferammene i §§ 352 a og 385 ikke lenger disse hensynene fullt ut. Rammen er også lav sett i forhold til våpenloven § 27 b annet ledd, jf. § 33 første ledd annet punktum, som altså er bøter eller fengsel inntil 2 år.

En ramme på bøter eller fengsel i inntil 6 måneder eller begge deler synes å være mer dekkende for straffverdigheten ved brudd på straffeloven §§ 352 a og 385. Heves strafferammen slik, gir det et signal om at lovgiver ønsker en strengere reaksjon i situasjoner der det er stor risiko for at den som bærer kniv, vil kunne gjøre bruk av kniven ved en konfrontasjon.

Samtidig vil den mistenkte kunne pågripes og varetektsfengsles hvis vilkårene for dette er oppfylt. Etter omstendighetene vil en adgang til å pågripe en person som bærer kniv på offentlig sted, kunne bidra til å hindre terroranslag, særlig ved flykapring. Politiet oppdager f.eks. at en person som man mistenker at har tilknytning til en terrororganisasjon, har med seg kniv på en flyplass. Kniven vil kunne beslaglegges. Men er det nærliggende fare for at personen vil søke å skaffe seg en ny kniv, er ikke beslagsadgangen tilstrekkelig - det vil være behov for å pågripe og fengsle personen.

En adgang til pågripelse og fengsling vil også kunne være avgjørende for å hindre blodige oppgjør mellom medlemmer av ulike gjenger. En voldelig person tar for eksempel stadig med kniv på utesteder i Oslo sentrum. Det er grunn til å tro at han er ute etter å «ta» en bestemt person. Han får flere kniver beslaglagt, men dukker stadig opp med nye. Den eneste muligheten å stagge ham på, kan være å pågripe og fengsle ham.»

5.2.3 Høringsinstansenes syn

Få høringsinstanser har uttalt seg særskilt om forslaget om å heve strafferammen i straffeloven §§ 352 a og 385.

Politidirektoratet skriver at forslaget «støttes ubetinget». *Politiembetsmennenes landsforening* støtter også forslaget, og skriver:

«Vi støtter forslaget da dette vil gi grunnlag for pågripelse og varetekt... I visse faretruende situasjoner er det nødvendig å kunne gripe inn overfor enkeltpersoner som besitter kniv, før situasjonen utarter til voldshandlinger.»

Riksadvokaten skriver bl.a.:

«Etter riksadvokatens oppfatning bør de problemer departementet peker på i høringsbrevet først og fremst løses ved å se på adgangen til pågripelse, ikke ved en økning av strafferammen dersom dette bare kan begrunnes ut fra et ønske om prosessuelle virkninger. Det ville formentlig løse de praktiske tilfeller, og også ha andre positive effekter,

om man åpnet adgang til å foreta pågripelse i medhold av straffeprosessloven § 173 av en mistenkt som umiddelbart skal fremstilles for påtalemyndigheten i politiet for vurdering av bøteleggelse eller lignende.

Riksadvokaten er likevel kommet til at det kan forsvares å heve strafferammen som foreslått. Det kan være grunnlag for en ytterligere understrekning av alvoret i å utstyre seg med kniv i byområder.»

Rettspolitisk foreningskriver om heving av strafferammen:

«Rettspolitisk forening synes det er vanskelig å se at det kan være noe påtrengende behov for å kunne varetaktsfengsle for overtredelse av knivforbudet i situasjoner der det ikke samtidig foreligger andre grunnlag for pågripelse.

Videre bemerker foreningen følgende til bestemmelsen i straffeloven § 352 a:

«Samtidig finner vi grunn til å bemerke at bestemmelsen i strl. § 352a i betenkelig grad synes benyttet til å ramme oppbevaring av lommekniver, universalverktøy o.l. som «vanlige mennesker» helt naturlig har med seg, men som strafforfølges dersom det er «kjenninger» av politiet som påtreffes. Standarden «aktverdig formål» synes ofte å misforstås som «aktverdig person». Departementet bør derfor i en eventuell proposisjon innskjerpe poenget med at det er de voldsrelevante kniver som rammes, og ikke enhver lommekniv.»

5.2.4 Departementets vurderinger

Departementet mener gode grunner taler for å heve strafferammen i § 352 a og i § 385 som foreslått, og viser til begunnelsen i høringsnotatet.

Departementet understreker at den nåværende strafferammen ikke lenger reflekterer alvoret i problemet det er tale om. Særlig bruken av kniver og liknende redskaper i forbindelse med voldskriminalitet er i dag et alvorlig samfunnsproblem. For ordens skyld peker departementet på at § 385 bare rammer den som faktisk griper til kniv eller annet særlig farlig redskap, og at § 352 a bare rammer kniv eller lignende skarpt redskap «som er egnet til bruk ved legemskrenkelser».

5.2.5 Dok. nr. 8: 48 (2001-2002)

Stortingsrepresentant Jan Simonsen foreslo i Dok. nr. 8: 48 (2001-2002) tiltak for å begrense bruk av kniv til å skade andre mennesker.

Forslaget omfatter både endring av straffeloven og politiloven. For det første foreslår Simonsen å gi politiet adgang til å foreta ransaking og visitasjon uten at det stilles krav om sted eller situasjon hvor vold erfaringsmessig lett utøves, om forutgående samtykke fra politimesteren eller hans stedfortreder, eller om benyttelse av tekniske hjelpemidler. En lovhjemmel som favner så vidt, vil trolig krenke EMK art. 8, se vurderingen av EMK i kapittel 3 foran i tilknytning forslaget til § 7 a i politiloven. Departementet går derfor ikke inn for dette forslaget, men peker på at departementets forslag har enkelte felles trekk med Simonsens forslag.

De øvrige forslagene, som i hovedsak innebærer en betydelig heving av straffenivået for knivbruk med legemskrenkelse eller død til følge, vil departementet komme tilbake til i oppfølgingen av Straffelovkommisjonens delut-

redning VII, der det blant annet drøftes nærmere hvordan strafferammer bør utformes.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslagene

De økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget om å endre straffeloven er meget begrensede. Endringene i § 352 a og § 385 vil kunne føre til noen flere pågripelser og eventuelt varetektsfengsling. Endringen av § 161 kan innebære at flere lovbrudd blir påtalt og brakt inn for domstolene. Den utvidede adgangen til å bruke ekstraordinære etterforskningsmetoder kan legge beslag på noen av politiets ressurser, uten at det er mulig å tallfeste dette nærmere. På den annen side vil etterforskningen kunne gjennomføres mer effektivt.

Gjennomføringen av forslagene om endring av politiloven § 7 og innføring av ny § 7 a om visitasjon av person og kjøretøy for å avdekke våpen, antas ikke å ha nevneverdige administrative eller økonomiske konsekvenser.

Gjennomføring av forslagene vil innebære at kravet om særskilt opplæring av tjenestemennene bortfaller, og likeså kravet om at visitasjon fortrinnsvis skal foretas ved hjelp av teknisk hjelpemiddel. Dette kan gi enkelte administrative og økonomiske gevinster, uten at det er mulig å tallfeste disse.

I den grad endringene fører til færre legemskrenkelser ved bruk av kniv og skytevåpen, vil lovforslagene kunne medføre klare samfunnsøkonomiske gevinster.

7 Merknader til de enkelte bestemmelsene

7.1 Til endringene i straffeloven

Til § 161

Bestemmelsen får en mer moderne språkdrakt, og endres til også å omfatte skytevåpen, våpendeler og ammunisjon. Det antas at alternativene anskaffer og oppbevarer vil være de mest praktiske for skytevåpen og ammunisjon.

I våpenloven er begrepene skytevåpen, våpendeler og ammunisjon definert i §§ 1 til 3. Begrepene vil som hovedregel måtte tolkes på samme måte i straffeloven § 161.

Siden både skytevåpen og særlig utstyr til tilvirkning av skytevåpen vil rammes av bestemmelsen, har departementet funnet det inkonsekvent ikke også å ramme våpendeler. Om våpendeler ikke skulle være omfattet, ville det særlig kunne være tvilsomt om bestemmelsen rammet innkjøp av nødvendige deler fra ulike leverandører, med sikte på å sette delene sammen til hele våpen. Etter definisjonen i våpenloven § 2 er våpendeler enten låskasser eller piper.

I dag bruker straffeloven § 161 uttrykket «Redskaper». For at ikke bare utstyr det er språklig naturlig å betegne som redskaper, men også annet utstyr til fremstilling av skytevåpen mv., skal rammes av den nye bestemmelsen, er det gamle uttrykket byttet ut med «særlig utstyr». Etter denne endringen vil for eksempel også støpeformer for skytevåpen eller våpendeler, som det kan virke språklig unaturlig å kalle redskaper, rammes av bestemmelsen.

Særlig utstyr til å anvende skytevåpen kan for eksempel være spesielle stativer. Særlig utstyr til anvendelse av sprengstoff kan for eksempel være detonatorer.

Straffenivået bør være noe høyere enn det som følger av rettspraksis etter våpenloven § 33, men det antas at det bare unntaksvis vil være behov for å benytte fengsel i mer enn 4 år.

Ettersom strafferammen er 6 år vil det være adgang til teknisk sporing etter straffeprosessloven § 202 b og kontroll av trafikkdata etter § 216 b, dersom vilkårene ellers er oppfylt.

Den forhøyede strafferammen på fengsel inntil 10 år, under særdeles skjerpene omstendigheter, vil formentlig først og fremst få betydning ved organisert kriminalitet og terrorvirksomhet.

I nåværende annet ledd er skyldkravet beskrevet som «ved eller maa antage...». Dette må antagelig oppfattes som et forsettskrav, nærmere bestemt et krav om at medvirkeren må ha utvist forsett med hensyn til hovedmannens hensikt, jf. Husabø: Straffansvarets periferi s. 333-334. Som ledd i den språklige moderniseringen av bestemmelsen har departementet valgt å fjerne dette uttrykket, uten at det vil innebære noen realitetsendring.

Til § 352 a

At strafferammen heves til bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler, er et signal om at straffenivået i slike saker bør heves for bedre å gjen-speile alvoret i det samfunnsproblemet det dreier seg om. Straffenivået bør heves både for bøter og for fengselsstraff.

Endringen innebærer etter omstendighetene en noe utvidet adgang til pågripelse og eventuelt adgang til varetektsfengsling. Som før vil det være adgang til ransaking etter reglene i straffeprosessloven kapittel 15.

Til § 385

Merknadene til § 352 a gjelder tilsvarende.

Utover endringen av strafferammen er det ikke foretatt realitetsendringer.

7.2 Til endringene i politiloven

Til § 7

Bestemmelsen foreslås endret slik at alternativene «visitere person eller kjøretøy» tas med i oppregningen i annet ledd av virkemidler politiet kan benytte for å oppnå formålene i første ledd.

Med visitasjon av person menes en ytre besiktigelse av personens kropp, samt undersøkelse av vedkommendes klær, veske og øvrige håndbagasje, jf. Ot.prp. nr. 79 (1998-99) s. 5 om den midlertidige bestemmelsen i politiloven § 10 a. Særlig i forhold til de deler av befolkningen som står i fare for å bli utsatt for etnisk diskriminering, er det viktig at politiet gjennomfører slik visitasjon på en skånsom måte.

Det fremgår av § 7 at kjøretøy også kan visiteres. Med «kjøretøy» forstås minst enhver innretning som er bestemt til å kjøre på bakken uten skinner, sml. vegtrafikkloven § 2 annet ledd. Dette omfatter blant annet motorkjøretøy.

Nåværende § 7 annet ledd annet punktum om at politiet kan foreta innbringelse og visitasjon når vilkårene i politiloven § 8 og 10 er til stede, er unødvendig og foreslås opphevet.

Til ny § 7 a

Visitasjon kan bare foretas på offentlig sted, jf. *første ledd*. Begrepet må ikke forstås så snevert at det hindrer politiet i å foreta visitasjon av kjøretøy i f.eks. garasjeanlegg eller på private parkeringsplasser som er tilgjengelige for allmennheten. I straffeloven forstås med offentlig sted «ethvert for almindelig Færdsel bestemt eller almindelig befærdet Sted», jf. straffeloven § 7. Det vises til merknadene til politiloven § 10 a i forarbeidene til loven, jf. Ot.prp. nr. 79 (1998-99) s. 18.

I normalpolitivedtekten, som ble utarbeidet av Justisdepartementet i 1996, er offentlig sted definert slik: «Med offentlig sted forstås gate, vei, herunder fortau, sti, park, torg eller lignende, plass, bru, brygge, kai, strand, anlegg eller annet sted som er alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsl». Departementet mener dette også er en dekkende beskrivelse av det stedlige virkeområdet for den nye § 7 a i politiloven.

Politiet kan på offentlig sted visitere person eller kjøretøy etter våpen når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Visitasjon kan imidlertid bare foretas for å hindre straffbare handlinger som krenker noens liv, helse eller frihet, som for eksempel voldshandlinger, trusler, frihetsberøvelse og ran. Formålet er å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Videre kan visitasjon bare foretas på steder eller i situasjoner som nevnt i første ledd annet punktum bokstav a eller b.

Vilkåret i *første ledd annet punktum bokstav a* er hovedsakelig en videreføring av politiloven § 10 a. Slik dette alternativet er utformet, tar det i første rekke sikte på gjennomføring av «stikkprøve-visitasjoner».

Vilkåret i *første ledd annet punktum bokstav b* tar sikte på situasjoner der politiet på forhånd kan planlegge gjennomføringen av visitasjonen, på bakgrunn av opplysninger som gir grunn til å anta at en straffbar handling som nevnt planlegges eller er under forberedelse.

Både person og kjøretøy kan visiteres. Med «kjøretøy» forstås minst enhver innretning som er bestemt til å kjøre på bakken uten skinner, sml. vegtrafikkloven § 2 annet ledd. Begrepet dekker både motorkjøretøy og sykler mv.

Kravet om at det fortrinnsvis skal anvendes tekniske hjelpemidler er ikke videreført i den nye bestemmelsen, jf. nærmere om dette i kap. 3.7.2. Det samme gjelder kravet om at tjenestemennene skal ha gjennomgått særskilt opplæring.

Visitasjonen skal utføres så hensynsfullt og skånsomt som mulig. De generelle retningslinjene i politiloven § 6 får anvendelse. Det er viktig at politiet er oppmerksom på problemstillingen i forhold til de deler av befolkningen som står i fare for å bli utsatt for etnisk diskriminering.

I *annet ledd* er det forklart hva som menes med «våpen». Uttrykket er i denne bestemmelsen brukt om ethvert våpen og enhver gjenstand som omfattes av våpenlovgivningen. Videre omfattes kniv og liknende redskap som det etter straffeloven § 352 a er forbudt å bære på offentlig sted, og farlige gjenstander som kan tas i forvaring etter politiloven § 7. Med «farlig gjenstand» menes både eksplosiver, kjemikalier o.a. som kan bli brukt til å gjennomføre den straffbare handlingen.

Tredje ledd regulerer kompetanseforhold og saksbehandlingsregler. Beslutning om visitasjon etter politiloven § 7 a må treffes av politimesteren eller den han bemyndiger. Det forutsettes at myndigheten ikke legges på for lavt nivå i kommandolinjen, og normalt ikke lavere enn til driftsenhetsleder eller tilsvarende.

Beslutningen om visitasjon skal nedtegnes skriftlig, og så vidt mulig på forhånd. Det må fremgå av nedtegnelsen hva som gir «grunn» til å foreta visitasjonen og hvilke omstendigheter for øvrig som legges til grunn for avgjørelsen. Videre må det fremgå om det gjelder en «stikkprøve» etter nr. 1 eller en konkret situasjon etter nr. 2. Det er viktig å sørge for at det i ettertid lar seg etterprøve om beslutningen oppfyller lovens vilkår.

Til § 10

Bestemmelsens overskrift endres til «Etterfølgende visitasjon» for å klargjøre at visitasjon etter denne bestemmelsen ikke er et selvstendig virkemiddel på

lik linje med virkemidlene nevnt i oppregningen i politiloven § 7 annet ledd. Visitasjon etter § 10 kommer i tillegg til et allerede gjennomført inngrep, f.eks. en innbringelse.

Til § 10 a: Bestemmelsen avløses av ny § 7 a, jf. kapittel 3 foran.

7.3 Til ikrafttredelsesbestemmelsen

Ikrafttredelsen krever ikke administrative forberedelser, og det foreslås derfor at lovendringene trer ikraft straks, det vil si fra det tidspunktet lovendringene er sanksjonert.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i straffeloven og politiloven (tiltak mot ulovlig bruk av kniv og skytevåpen).

Vi HARALD, Norges Konge,

st ad f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven og politiloven (tiltak mot ulovlig bruk av kniv og skytevåpen) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i straffeloven og politiloven (tiltak mot ulovlig bruk av kniv og skytevåpen)

I

Almindelig borgerlig straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) endres slik:

§ 161 skal lyde:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som i den hensikt å begå en forbrytelse, anskaffer, tilvirker eller oppbevarer

–a) skytevåpen, våpendeler, ammunisjon eller sprengstoff, eller

–b) særlig utstyr for å tilvirke eller anvende slike gjenstander.

Under særdeles skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 10 år idømmes.

Medvirkning straffes på samme måte.

§ 352 a første punktum skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt på offentlig sted bærer kniv eller et lignende skarpt redskap som er egnet til bruk ved legemskrenkelser.

§ 385 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som under slagsmål griper til kniv eller annet særlig farlig redskap.

II

Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) endres slik:

§ 7 annet ledd skal lyde:

Politiet kan i slike tilfeller blant annet regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, *visitere person eller kjøretøy*, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring, avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer, påby virksomhet stanset eller endret, ta seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder *evakuert*.

Ny § 7 a skal lyde:

§ 7 a. Visitasjon for å avdekke våpen

Politiet kan på offentlig sted visitere person eller kjøretøy når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Slik visitasjon kan bare foretas for å hindre straffbare handlinger som krenker noens liv, helse eller frihet, og bare

- a) i situasjoner eller på steder hvor slike straffbare handlinger erfaringsmessig finner sted, eller
- b) i situasjoner eller på steder hvor det er grunn til å anta at noen planlegger eller forbereder slike straffbare handlinger.

Visitasjonen skal gjennomføres så hensynfullt og skånsomt som mulig.

Med våpen menes i denne paragrafen våpen og andre gjenstander som omfattes av våpenlovgivningen, kniv eller lignende skarpt redskap som det er forbudt å bære på offentlig sted, jf. straffeloven § 352 a, og andre farlige gjenstander som kan tas i forvaring etter politiloven § 7.

Beslutningen om visitasjon i medhold av paragrafen her treffes av politimesteren eller den han bemyndiger. Beslutningen skal nedtegnes og begrunnes skriftlig, så vidt mulig før visitasjon skjer. Beslutningen skal gjelde for et nærmere angitt tidsrom.

Overskriften i § 10 skal lyde:

§ 10. *Etterfølgende visitasjon m.v.*

§ 10 a oppheves.

III

Loven trer i kraft straks.
